

Kvällen då en minister gick i fackeltåget

Berättelse

En mörk vinterkväll i Stockholm

Det var kväll den 21 februari 1968, och vintern höll Stockholm i ett kallt grepp. Mörkret hade fallit tidigt, men på gatorna rörde sig tusentals människor. De hade samlats för att gå i ett demonstrationståg mot kriget i Vietnam, där USA sedan flera år bombade städer och byar. Eftersom kvällen var kolsvart bar många av deltagarna facklor, och det flammande ljuset slingrade sig som ett glödande band genom staden. Stämningen var allvarlig men beslutsam. Demonstrationen hade ordnats av svenska Vietnamkommittén tillsammans med andra grupper som länge hade protesterat mot kriget.

Mannen längst fram

Längst fram i tåget gick en man som många kände igen. Olof Palme var bara 41 år gammal, men han hade redan klättrat högt i regeringen, där han var den minister som ansvarade för skolan. Att en sittande minister över huvud taget gick i ett demonstrationståg var ovanligt. Men det som gjorde kvällen verkligt uppseendeväckande var inte i första hand att Palme deltog, utan vem han gick bredvid.

Vid Palmes sida gick nämligen en ambassadör från Nordvietnam, alltså en representant för den ena sidan i det krig som demonstrationen handlade om. De två männen gick sida vid sida genom staden, hela vägen fram till Sergels torg. För Sverige, som officiellt var neutralt och inte tog parti i stormakternas konflikter, var detta en stark och kontroversiell handling.

Talet på torget

På Sergels torg höll Palme ett tal till den stora folkmassan. Hans budskap var lika enkelt som provocerande: ett land som Sverige måste få kritisera orättvisor i världen, även när kritiken riktas mot en mäktig stormakt. Han menade att den svenska neutraliteten inte fick förväxlas med tystnad. Tvärtom hade ett litet land både rätt och skyldighet att höja rösten när det såg något fel. Att vara neutral betydde alltså inte att blunda.

Bilden som gick runt jorden

Trots att talet var kraftfullt, var det inte främst orden som gjorde kvällen historisk. Det var ett enda fotografi. På bilden ser man Palme och den nordvietnamesiske ambassadören gå tillsammans i fackeltåget, omgivna av lågor och människor. Fotot spreds snabbt över hela världen och blev den mest uppmärksammade bilden från Sverige under hela 1968. En enkel bild av två män som gick sida vid sida sa mer än något långt tal hade kunnat göra. Den visade världen att Sverige hade valt att inte vara tyst.

Ett kallt svar från USA

Reaktionen i USA lät inte vänta på sig. I början av mars kallade den amerikanska regeringen hem sin ambassadör i Stockholm för samtal. Det var en tydlig protest mot att en svensk minister offentligt hade ställt sig på Vietnams sida och kritiserat USA:s krig. Förhållandet mellan de två länderna blev kallt, och spänningen mellan Sverige och USA skulle bestå i flera år framåt. För Palme blev detta ett tidigt bevis på att modiga ord kunde få stora följder.

En linje för livet

Kvällen vid Sergels torg blev en bekräftelse på den hållning som Palme skulle behålla resten av sitt liv. Han var djupt övertygad om att även en liten nation kunde och borde delta i de stora frågorna om krig, fred och rättvisa. Senare skulle han kritisera apartheid i Sydafrika och arbeta för nedrustning och fattiga länders rätt. Men redan denna vinterkväll 1968 visade han vilken sorts politiker han ville vara. För många svenskar blev fackeltåget därför inte bara en protest mot ett krig, utan minnet av en ung ledare som vågade säga vad han tyckte, mitt framför världens ögon.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
ett grepp	Kylan höll hela landet i ett hårt grepp i januari.
ett demonstrationståg	många människor som går tillsammans för att protestera
en fackla	en pinne med eld som lyser
flammande	brinnande, som rör sig som eld
beslutsam	bestämd, säker på vad man vill
en ambassadör	ett lands officiella representant i ett annat land
neutral	tar inte parti, t.ex. är inte med i ett krig
kontroversiell	väcker starka känslor och oenighet
en folkmassa	en stor grupp människor
provocerande	som retar eller utmanar andra
en stormakt	ett mycket mäktigt land
en skyldighet	något man bör eller måste göra
förväxla	blanda ihop två saker
en bekräftelse	ett bevis på att något stämmer
en hållning	en åsikt eller inställning man håller fast vid
nedrustning	att minska antalet vapen

Läsförståelsefrågor

- Varför bar många deltagare facklor under demonstrationen?
 - De firade en högtid.
 - Kvällen var mörk.
 - De ville göra det varmare.
- Vilken ställning hade Palme i regeringen vid den här tiden?
 - Han var statsminister.
 - Han var minister med ansvar för skolan.
 - Han var ambassadör.
- Vad gjorde Palmes deltagande särskilt uppseendeväckande?
 - Att han gick bredvid en ambassadör från Nordvietnam.
 - Att han kom dit i bil.
 - Att han talade på ett annat språk.
- Vad var kärnan i Palmes budskap på Sergels torg?
 - Att Sverige borde gå med i kriget.
 - Att neutralitet inte fick betyda tystnad.
 - Att facklor var farliga.
- Hur reagerade USA?
 - USA skickade en gratulation.
 - USA kallade hem sin ambassadör i Stockholm.
 - USA bjöd in Palme på besök.
- Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 - Palme var statsminister redan 1968.
 - Ett fotografi från kvällen spreds över hela världen.
 - Demonstrationen ordnades bland annat av svenska Vietnamkommittén.
 - Palme höll talet på engelska.
- Förklara med egna ord vad Palme menade med att neutralitet inte är samma sak som tystnad.
(öppen fråga)
- Varför blev fotografiet viktigare än själva talet, enligt texten? (inferens)
- Varför uppfattade USA Palmes handling som så allvarlig? (inferens)
- Texten avslutar med att kvällen blev "en linje för livet". Vad menas med det? (inferens)
- Vilken bild av Palme som person ger texten i sin helhet, och på vilka ord märker du det?
(inferens)

Facit

1. Kvällen var mörk.
1. Han var minister med ansvar för skolan.
1. Att han gick bredvid en ambassadör från Nordvietnam.
1. Att neutralitet inte fick betyda tystnad.
1. USA kallade hem sin ambassadör i Stockholm.
1. nej (han blev statsminister först 1969) b) ja c) ja d) det står inte i texten
- Exempel på svar: Att Sverige kunde stå utanför krig och konflikter men ändå öppet säga sin åsikt och kritisera orättvisor i världen.
- Exempel på svar: En bild förstås direkt och av alla, oavsett språk, så den kunde spridas snabbt och berätta hela budskapet i ett ögonblick.
- Exempel på svar: USA tolkade det som att en svensk minister offentligt tog ställning mot USA och för fienden, vilket sårade en stormakt.
- Exempel på svar: Att Palme höll fast vid samma hållning resten av livet – att även ett litet land ska våga säga ifrån i stora frågor.
- Exempel på svar: Texten ger bilden av en modig och principfast ledare. Det märks i uttryck som “vågade säga vad han tyckte”, “beslutsam” och “höja rösten”.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten är skriven i preteritum. Öva gärna dåtid samt bisatser med “eftersom”, “trots att”, “även när” och “alltså”. Tema: yttrandefrihet, neutralitet och civilkurage. Diskutera skillnaden mellan att vara neutral och att vara tyst, och hur en bild kan bli en symbol. Fråga 11 övar att läsa författarens hållning och värdeladdade ord mellan raderna.

Diskussionsfrågor

- Palme menade att ett litet land har en skyldighet att säga ifrån mot orättvisor. Håller du med? Motivera.
- Texten beskriver hur ett enda foto blev en symbol. Varför kan en bild få så stor makt? Känner du till en sådan bild?
- Bör en minister eller ledare delta i demonstrationer och visa sina åsikter, eller hålla sig neutral? Diskutera för- och nackdelar.
- Att kritisera en stormakt kan kosta. När tycker du att det är värt att ta en sådan risk?
- **Skriv (4 meningar):** Beskriv en person, från historien eller i dag, som vågade säga sin åsikt offentligt trots att det kunde skada honom eller henne. Vad gjorde personen, och vad tänker du om det?

Källor och faktagranskning

- Olof Palme – Wikipedia: https://sv.wikipedia.org/wiki/Olof_Palme
- Olof Palme | Biography, Assassination, & Facts – Encyclopædia Britannica: <https://www.britannica.com/biography/Olof-Palme>
- Olof Palme – Wikipedia (engelska): https://en.wikipedia.org/wiki/Olof_Palme
- Mordet på Olof Palme – Wikipedia: https://sv.wikipedia.org/wiki/Mordet_p%C3%A5_Olof_Palme

Faktagranskad i juni 2026. Olof Palme föddes 30 januari 1927 i Stockholm i en förmögen familj och dog 28 februari 1986 i Stockholm, mördad med ett skott på Sveavägen på väg hem från bio med sin fru Lisbeth. Han var statsminister 1969–1976 och 1982–1986 och ledde Socialdemokraterna från 1969 till sin död. Innan dess var han bland annat utbildningsminister (1967–1969). Han var känd för sin kritik mot USA:s krig i Vietnam, mot apartheid i Sydafrika och för sitt arbete för nedrustning och fattiga länder; han var även FN:s medlare i kriget mellan Iran och Irak. Mordet är formellt ouppklarat: 2020 pekade åklagaren ut Stig Engström (död 2000) som trolig gärningsman och lade ner utredningen, men ingen dömdes. I december 2025 ändrade överåklagare Lennart Guné motiveringen: Engström pekade inte längre ut som gärningsman; det nya skälet är att bevisningen inte räcker för att fastslå vem gärningsmannen är. Texterna återspeglar detta: mordet är olöst och ingen pekade ut. Bild: porträtt från 1968, public domain i Sverige.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.